

አዳም ስሚዝ ይህንን ቢያይ ኑሮ በጣም ይደነግጥ ነበር !

ቁጥጥር አልባ የሆነውን ካፒታሊዝም የሚያስፋፋ የኢኮኖሚ ምሁራን ዓለምን እንደዚህ ዐይነት ቀውስ ውስጥ የከተቷት የኢኮኖሚ መሠረተ-ሃሳቦችን በተሳሳተ መልክ ስለተረዱት ነው። አዳም ስሚዝ ስለገበያ ኢኮኖሚ ሲጽፍ በፍጹም ጭፍን የሆነ አመለካከትን አልሰበከም። ለበራሉ ስሚዝ ፣ እሴት (value) እንዲሁም ደግሞ የኢንስቲቲዩሽኖችን በህግ መገዛት አስፈላጊነት አጥብቆ በማንሳት አስተምሯል።

Professor Amartya Sen
የኢኮኖሚና የፍልስፍና መምህር

ሌኒን ከ90 ዓመት በፊት በዚያን ጊዜ ስለተከሰተው የኢኮኖሚ ቀውስና ስለካፒታሊዝም የወደፊት ዕድል አንድ ቁም ነገር ተናግሮ ነበር። በሱ አገላለጽ ካፒታሊዝም ያለቀለት ነውና ስለዚህ አንዘንለት ማለት አንችልም ፤ ካፒታሊዝም ከዚህ ቀውስ ሊወጣ አይችልም ብሎ አፍን ሞልቶ መናገር ትልቅ ስህተት ነው ብሎ ተናግሮ ነበር። ሌኒን በሌሎች አነጋገሩ ሁሉ ሲሳሳት እዚህ ላይ ግን በፍጹም አልተሳሳተም። በ1920ዎቹና በ1930ዎቹ የኢኮኖሚ ቀውስ ስር አየሰደደ ቢሄድም ፣ ከሁለተኛው ዓለም ጦርነት በኋላ ግን የገበያ ኢኮኖሚ በታሪክ ውስጥ ታይቶ በማይታወቅ ፍጥነትና ውስጠ-ኃይል ሊስፋፋ ችሏል። ባለፉት 60 ዓመታት የታየው የኢኮኖሚ ዕድገትና ዓለምን ማዳረስ የካፒታሊዝምን ውስጠ-ኃይል ያረጋግጣል።

ለጊዜውም ቢሆን እንደዚህ ዐይነቱን ዕምርታ ያስመሰከረው ካፒታሊዝም ሊገታ ችሏል። ያበቃለት ይመስላል። ዛሬ አፍጦ አግጦ የሚታየው ዓለም አቀፋዊ የኢኮኖሚ ቀውስ የጀመረው በአሜሪካን ሲሆን ፣ በዘዎቻችንን አሳስቧል። የካፒታሊስት አገሮች መንግስታት በብዙ ቢሊዮን የሚቆጠር የህዝብ ገንዘብ በኢኮኖሚው ውስጥ ቢያፈሱም ቀውሱ ግን ሊገታ አልቻለም።

አሁን የሚቀርበው ጥያቄ ካፒታሊዝም ያለቀለት ነው ብሎ መደምደም ሳይሆን ፣ ወደ ፊት ካፒታሊዝምን እንዴት በአዲስ መልክ ማደራጀት ይቻላል ብሎ ማውጣትና ማውረድ ነው። በዚህ ዐይነት ሊቀጥል ይችላል ወይ? ወይስ ውስጣዊ ይዘቱ መቀየር አለበት? ለጊዜው ችግሩ ሊፈታ የማይችል ቢመስልም አንድ ቀን ግን ከቀውሱ መላቀቅ ይቻላል።

ማንኛውም ስርዓት የካፒታሊዝም ዐይነት ስርዓት አይደለም !

ሁኔታው እንደዚህ አስቸጋሪ ከሆነ የሚቀረው ነገር የወደፊቱን የኢኮኖሚ ስርዓት ውስጣዊ ይዘት የመፈለጉ ጉዳይ ነው። በአርግጥስ የካፒታሊዝምን ባንዲራ ይዞ ማውለብለብ የሚያስችል አዲስ ዐይነት የካፒታሊስት ስርዓት ያስፈልጋል ወይ? ወይም አዲስ ዐይነት ያልተወሰነና አንድ ወጥ ያልሆነ ፣ በብዙ አገሮች መቆም የሚችልና በኢንስቲቲዩሽኖች ተደግፎ በአርቆ አስተዋይነት ሊመራ የሚችል? አዲስ ዐይነት ካፒታሊዝም እንፈልግ ወይስ ደግሞ በካፒታሊዝም መሰረተ-ሃሳብ ላይ ያልተመረኮዘ „አዲስ ዓለም“ ለመመስረት እንረኛጥ?

ከዚህ አስቸጋሪ ጥያቄ ፊት እኛ ብቻ አይደለንም የቆምነው። እንደማምነው ከሆነ ፣ አዳም ስሚዝ በ18ኛው ክፍለ-ዘመን ታዋቂውን ስለገበያ ኢኮኖሚ የሚያትተውን መጽሀፉን ሲጽፍ ፣ ይህ ዐይነቱ አስቸጋሪ ጥያቄ ከፊቱ ተደቅኖ ነበር።

አስከማውቀው ድረስ ፣ አዳም ስሚዝ „ካፒታሊዝም“ የሚለውን ፅንሰ-ሃሳብ በፍጹም አልተጠቀመም። በተጨማሪም ቀስ በቀስ አያለ የበላይነትን እየተቀዳጀ ስለሚወጣው ካፒታሊዝም ከመጽሀፉ ውስጥ ፈልጎ ማግኘት አይቻልም። አዳም ስሚዝ „የአገሮች ሀብት“ (The Wealth of Nations) በሚለው መጽሀፉ ውስጥ አጥብቆ የሚያነሳው ነገር አለ። ይኸውም አጠቃላይ የሆነ ስነ-ምግባርን መቀበልና ከዚህም ጋር ሊሄዱ የሚችሉ ኢንስቲቲዩሽኖች መኖር እንዳለባቸው ያሳስባል። በተለይም ከ250 ዓመት በፊት ስነ-ምግባርን አስመልክቶ ስለጻፈውና „የስነ-ምግባራዊ ስሜት“ (The Theory of Moral Sentiments) በሚለው

መጽሀፉ ውስጥ ከትርፍ ወይም የራሱን ጥቅም ከማሳደድ ጋር ያልተያያዘ ሀብረተሰብአዊ ስነ-ምግባር የቱን ያህል ለአንድ ሀብረተሰብ ዘላቂነትና ተቻችሎ መኖር አስፈላጊ እንደሆነ በሰፊው ጽፏል። ከማንኛውም በላይ ይህ ስሜዝ ፣ በማንኛውም ድርጊት ጊዜ እያንዳንዱ ግለሰብ የሚወስዳቸው አርምጃዎች ከፍተኛ አሴትን ያዘሉ መሆን አለባቸው። በመቀጠልም ፣ ሰብአዊነት ፣ ቸርነት ፣ ለአኩላነት መታገልና ሀብረተሰብአዊ ስሜትን ከሰውነት ጋር ማዋሃድ የማንኛውም ግለሰብ መመሪያዎች መሆን እንዳለባቸው ያሳስባል። በነዚህ መሰረተ-ሃሳቦች ብቻ መመራት ሲቻል በአርግጥም አንድ ሀብረተሰብ ከሞላ ጎደል ጤናማ ሊሆን ይችላል ብሎ ያስተምራል።

ለመሆኑ ካፒታሊዝም ማለት ምን ማለት ነው? ተቀባይነት ባለው ትርጉም ፣ ካፒታሊዝም ማለት የግዴታ በገበያ ላይ በሚሸከርከር የዕቃ-ገንዘብ ልውውጥ ላይ የተመሰረተ ነው። በተጨማሪም ፣ ለትርፍ መሰራትና የግል ሀብት መኖር የካፒታሊዝምን ምንነት ይገልጻል። ይህ ከሆነ በአሜሪካና በአውሮፓ የሚገኘው ስርዓት በአርግጥስ ካፒታሊስታዊ ነው?

ሁሉም የአውሮፓ አገሮች ፣ አሜሪካ ፣ ካናዳ ፣ ጃፓን ፣ ሴንጋፖር ፣ ደቡብ ኮርያ ፣ አውስትራሊያና እንዲሁም አንዳንድ አገሮች ከገበያ ውጭ የሚደረግ ልውውጥ ሲያደርጉና ጥቅም ሲያገኙ እናያለን። የሰራ-አጥ አበል ፣ በመንግስት የተደገፈ የጡረታ አበልና ሌሎች ጥቅማ ጥቅሞችና እንዲሁም ደግሞ በመንግስት የሚደገፍ የትምህርትና የጤና ተቋማት ከስርዓቱ ጋር አብረው ሲሄዱ እናያለን። ሁሉም የካፒታሊት አገሮች ወይም ደግሞ ከሞላ ጎደል በዚህ ስርዓት ውስጥ የሚካተቱ ሁሉ ትርፍን ማካበት በሚለው መርህ ላይ ብቻ አትኩረው አያውቁም። ይህንን ብቻ መሰረት አድርገው ሲንቀሳቀሱ አልታዩም።

አብዛኛውን ጊዜ ብዙዎች ምሁራን አዳም ስሜዝ ርቃኑን የሚሄድና ትርፍን ማካበት መሰረት ያደረገ የገበያ ኢኮኖሚ እንደጻፈ ነው የሚረዱትና የሚያስተምሩት። በማንኛውም ቦታ ስሜዝ ይህንን ዐይነቱን የተሳሳተ አመለካከት አልጻፈም። አለስተማሪምም። ስሜዝ በተወሰነ መልክ የጻፈው ፣ ለምን ሰዎች በንግድ ዓለም ውስጥ መሳተፍ እንዳለባቸውና ምንስ እንደሚያስገድዳቸው ነው። ይህንን መሰረታዊ አስተሳሰብ ወስዶ ለማንኛውም ሀብረተሰብአዊ ግኑኝነትና ኑሮ መመሪያ ማድረግና የጠቅላላውም የሰው ልጅ አስተሳሰብና ኢንሱቲቲዮች በዚህ እንዲሸከረከሩ ማድረግና መስበክ ትልቅ ወንጀል ነው። የስሜዝ ደቀ-መዙሙር ነን የሚሉ የኢኮኖሚ ምሁራን የሚሰሩት ወንጀል የስሜዝን ትምህርት በማጣመም ነው።

ሰዎች ለራሳቸው ጥቅም ሲሉ በንግድ ዓለም ውስጥ ይሳተፋሉ። በየጊዜው እየተደጋገመ የሚነገር አንድ ነገር አለ። ዳቦ ጋጋሪዎች ፣ ቢራ ጠማቂዎች ፣ ስጋ ሻጮችና ተጠቃሚዎች ለምን እንደሚነግዱና እንደሚለዋወጡ ይጻፋል። ይሁንና ገበያ ካለምንም መረበሽ ለመንቀሳቀስ እንዲችል ከመሸጥና ከመግዛት ባሻገር ሌሎች መሰረተ-ሃሳቦችም እንዳሉ መገንዘብ ያስፈልጋል። ይኸውም መተማመንና ነገሮችን ጠጋ ብሎ መመልከትና እንዲሁም በሚያደርጉት ስራ ሁሉ አርግጠኛ መሆንን ለገበያ ኢኮኖሚ መሰረታዊ ጉዳዮች ናቸው። ስሜዝ በመቀጠልም እንዲህ ይላል። የአንድ አገር ህዝብ ባንኮች ውስጥ በሚሰሩ ሰራተኞች አነጋገር ረጋ ማለትና ማሳመን ሲመሰጥና ምክራቸውንም ሲቀበል በተለያየ መልክ ያስቀመጠውን ገንዘብ አንድ ቀን መልሶ አገኛለሁ ብሎ በማመን ነው። ይህም ገንዘብ ልክ እንደ ወርቅና ብር ተመሳሳይ ዋጋ ይኖረዋል ብሎ በመገምት ነው። ያስቀመጠው ገንዘብ እንዳለ ሲመለስለት ዕምነቱ ይጠነክራል።

አዳም ስሜዝ እንደዚህ ዐይነቱ ዕምነት ለምን ሁል ጊዜ ለመኖር እንደማይችል ገልጿል። የዳቦ ጋጋሪዎችን ፣ የስጋ ነጋዴዎችንና ይህንን የመሳሰሉትን አራማጆች-የነጻ ንግድ- የአሁኑን የኢኮኖሚ ቀውስ በደንብ የተረዱ አይመስልም። ከቀውሱ ለመውጣትም አስቸጋሪ እንደሆነ በደንብ የተገንዘቡ አይመስልም። አዳም ስሜዝ ይህንን ስራቸውን ቢመለከት ለምን ይህ ሁኔታ መፈጠር እንደቻለ በፍጹም አይደንቀውም።

በአርግጥ ላለመተማመንና በፍርሃት ለመዋጥ በቂ ምክንያት አለ። በአለፉት ዐመታት ግዴታቸውን የጣሱትንና አለመተማመን እንዲፈጠር ያደረጉትን መከታተል በጣም አስቸጋሪ ሆኗል። ለዚህ ሁሉ አለመተማመንና ቀውስ የምንከሰውና የምናመሰግነው ሁለተኛ ገበያ (Secondary Market) እየተባለ በሚጠራው ላይ የሚሸከረከረው የአክሲዮን ወረቀት ፣ ዴሪቫቲብና ልዩ ልዩ የፋይናንስ ምርቶች (Financial Products) የሚሸጡትንና የሚያሸከረክሩትን ነው። ይህ ዐይነቱ የቁማር ጨዋታ ይካሄድ የነበረው ጥቂት አገሮች ታይቶ በማይታወቅ ሁኔታ የውጭ ንግድ ሚዛናቸው በጣም ጥሩ ውጤት ባመጣበት ጊዜና

ብዙ የውጭ ገንዘብም እየተከማቸ በመጣበት ወቅት ነው። ይህም የተትረፈረፈ ገንዘብ ለተጨማሪ ኢኮኖሚው እንዲያገለግል ቡብድር መልክ ሊሰጥ የሚችል ነበር። ይሁንና ግን በዚህ በተትረፈረፈ ገንዘብ በመሳከር ፣ ባንኮች ፣ የክሬዲት ኢንስቲትዩሽኖችና ቁማር ተጨዋቾች ገንዘቡን ብዙ ዋስትና ማስያዝ ለማይችሉ ማበደርና ቤት እንዲገዙ አደረጉ። በዚህ መልክ ቡብዙ ሚሊዮን የሚቆጠሩ ህዝቦችን በማታለልና እንደገና ደግሞ ዕዳውን ለሌላ በመሸጥ ቀውሱ ሌሎችንም እንዲያዳርስ አደረጉ።

ባለፉት ዓመታት የፋይናንስ ገበያውን መቆጣጠር ከምንግዜውም የበለጠ አስፈላጊ እየሆነ መጥቷል። ይሁንና ከፍተኛ ቁጥጥር በሚያስፈልግበት ሰዓት ቡብዙ የኢንዱስትሪ አገሮች ፣ በተለይም ደግሞ በአሜሪካ ገበያ ራሱን በራሱ መቆጣጠር ይችላል እየተባለ በመሰበኩና ቁጥጥሩ እየላለ በመምጣቱ እንደዚህ ዐይነት ቀውስ ሊፈጠር በቃ።

እንደዚህ ዐይነቱ የኢንስቲትዩሽኖች መዳከም ፣ የቁጥጥር መላላት ለብዙዎች የበለጠ በቁማር ጨዋታው እንዲገፋበትና ሌሎችም በዚህ ውስጥ ገብተው ተቋራጭ እንዲሆኑ አመቻቸዋቸው። ስሚዝ እንደነዚህ ዐይነት አልጠግብ ባዮችን ዕምነት ሊጣልባቸው የማይችሉ ነጋዴዎች ብሎ ይጠራቸዋል። ይህ ዐይነቱ አባባል በተለይም ሰብ-ፕራይም የተባለው የቁማር ጨዋታ ላይ የተሳተፉትንና ብዙዎችን ያታለሉትን ይመለከታል። ይህም ማጭበርበር እንደጥበብ ስለተወሰደና ከዕውነተኛው የገበያ ኢኮኖሚ ጋር ስለተሰበከ ብዙዎቹ ወደ ማጭበርበር አመሩ። የአሜሪካ መንግስት ለዚህ ዐይነቱ ከፍተኛ ቀውስ ከተጠያቂነት ሊያልፍ የሚችል አይደለም። ይህ ዐይነቱ የገበያ ኢኮኖሚ ሰበካ ግን ከአዳም ስሚዙ የገበያ ኢኮኖሚ ቡብዙ እጅ ይለያል። ይሁንና ግን በዚህ የማጭበርበር ድርጊታቸውና የውሸት ሰበካም ብዙዎች እንደተደናገጡ ማንበብ ይቻላል።

ዓለምን እንዴት በሚያስተማምን መልክ ማደራጀት ይቻላል ?

ስሚዝ የገበያን ኢኮኖሚ አስፈላጊነትና ሚና ቢጽፍና ጠበቃ ቢሆንም ፣ በሌላ ወገን ግን እዚያው በዚያው በጥሩ መልክ በሚንቀሳቀስ የገበያ ኢኮኖሚ ውስጥ ድህነት ፣ መጻፍና ማንበብ አለመቻል እንደሚሰፋፋና ሌሎችም ለሰው ልጅ አስፈላጊ የሆኑ መሰረታዊ ነገሮች ሊታጡ እንደሚችሉ ተገንዝቧል።

ስሚዝ የፈለገው ግለሰቦች በራሳቸው ጥረት እንዲንቀሳቀሱና በዚያውም መጠን ብዙ እንስቲትዩሽኖች ተፈጥረው ህብረተሰቡን እንዲቆጣጠሩ ሲያሳሱበ በምንም ዐይነት ግን አንድ ወጥ ስርዓትና ለትርፍ ብቻ መሮጥን በፍጹም አለስተማረም። ስሚዝ የገበያ ኢኮኖሚ ተግባራዊ ሊሆን በማይችልባቸው መስኮች ፣ እንደ ጤንነትና የትምህርት መስክን የመሳሰሉትንና ድህነትን ማስወገድ የመንግስት ሚና እንደሆኑ አጥብቆ አሳስቧል። ኢንስቲትዩሽኖች ሁሉ ከችግሮች ጋር እንዲጣጣሙና ችግሮችን ሊፈቱ በሚችሉበት ሁኔታ መዘጋጀት እንዳለባቸው አስተምሯል። ስለሆነም በምንም ዐይነት ሁሉም ነገር ለገበያው መለቀቅ እንደሌለበትና በገበያ „ፍልስፍናም“ ሊፈታ እንደሚችል ተደርጎ መወሰድ እንደሌለበት አመልክቷል።

በእኔ ዕምነት የዛሬው ቀውስ ወደ አዲስ ካፒታሊዝም የሚመራ አይደለም። ወይም ደግሞ በዚያ ላይ መረባረብ የለብንም። ከዚህ ይልቅ ግን ስለ ገበያ ኢኮኖሚ ምንነትና ገደብ ካለምንም ፍርሃት መከራከርና መወያየት አለብን። በተለይም የተለያዩ ኢንስቲትዩሽኖች እንዴት እንደሚሰሩና ስራቸውን እንደሚያስተባብሩ ጠጋ ብሎ መመርመርና ማደራጀት ያስፈልጋል። ከዚህ በላይ ደግሞ ፣ የተለያዩ ኢንስቲትዩሽኖች የገበያውም ጭምር ከመንገስት ጋር በመሆን ኃላፊነታቸውን መወጣት እንዳለባቸውና ህብረተሰቦቻቸውን በምን መልክ ማደራጀት እንደሚችሉ ማጥናትና መመርመር አለባቸው።

በፕሮፌሰር አማርታያ ሴን የተጻፈ የኖቭል ዋጋ ተሸላሚ ናቸው

ጽሁፉ በ19.03.09 ከእንግሊዘኛ ወደ ወደ ጀርመንኛ ተተርጉሞ በፋይናንሺያል ታይምስ ላይ የወጣ ነው።

ተርጓሚው ፈቃዱ በቀለ

የተርጓሚው አስተያየት

በተለይም ካለፈው መስከረም ወር ጀምሮ ስር አየሰደደ የመጣው የኢኮኖሚ ቀውስ የሚያመለክተው ፍራንሲስ ፋኩያማ ለማሳመን እንደሞከረው የታሪክ መጨረሻ ላይ እንዳልደረሰን ነው። በካፒታሊዝም ታሪክ ውስጥ ከሶስትና ከአራት በላይ የሆኑ ተደጋጋሚ ቀውሶች ተከስተዋል። በርግጥም ካፒታሊዝም ያለፉትን ቀውሶች ሁሉ ተቋቁሞ በአዲስ መልክ እየተደራጀ እዚህ ደረጃ ላይ ደርሷል። ባለፉት ስድሳ ዓመታት ከፍተኛ የቴክኖሎጂ ምጥቀትም ታይቷል። የዛሬውን ቀውስ ዐይነተኛ የሚደርገው ግን ብዙ አገሮች በዓለም አቀፍ ገበያ ላይ መሳተፋቸውና በየጊዜው ተመሳሳይ ምርት እያመረቱ መምጣታቸውና ወድድሩ መጠፋ ነው። በዚህም ምክንያት የዓለም ገበያ ከሚችለው በላይ የተትረፈረፈ ምርትን ለማሸከርከር የማይችልበት ሁኔታ እየተፈጠረ መጥቷል። በዚህ ላይ ትራዲሽናል የሆኑ የኢንዱስትሪ አገሮች በአዲስ በሚመጡ አምራች አገሮች ስለሚጠቁ በዓለም አቀፍ ደረጃ የሁብት ሽግግርና አለመመጣጠን እየተፈጠረ ነው። በተለይም እንደ አሜሪካ ያለው አገር የዓለም አቀፍን ሁብት በከፍተኛ ደረጃ በመጋራትና ወደ ውስጥ ደግሞ የራሱን የማምረት ኃይል በማናጋት ለቀውሱ ዋና ምክንያት ሆኗል። ፕሮፌሰር አማርታያ እንደረጋገጠው፣ የገበያ ኢኮኖሚ ወደ መፈንጨነት በመለወጡ የብዙ ሰዎችን አስተሳሰብ መቀየሩ ብቻ ሳይሆን፣ ወደ ፊት ችግሩን በቀላሉ ለመፍታት የማይቻልበት ሁኔታ ተፈጥሯል። በዓለም አቀፍ ገበያ ላይ የንግድ ልውውጥ አስፈላጊ የሆነውን ያህል፣ በየአገሮች ደግሞ መንግስታት ሀብረተሰቦቻቸውን በፈለጉት መልክ ማደራጀትና ከቀወስ ነጻ እንዲሆን ማድረግ ታሪካዊና ህጋዊ ግዴታቸው ነው። የገበያ ኢኮኖሚ ለጥቂት ፈንጮዎች ዝም ብሎ የሚተው ነገር አይደለም። ማንኛውም ነገር ህግና ስርዓትን ተከትሎ መሄድ አለበት። ጥቂቶችን የሚያደልብ፣ አብዛኛውን ደግሞ ወደ ድህነት የሚገፈትርና የሚደቁስ የየሀብረተሰቦች መመሪያ መሆን በፍጹም የለበትም።

ወደ አገራችን ስንመጣ ይህ ዐይነቱ የገበያ ኢኮኖሚ በተሳሳተ መልክ ስለተወሰደና ተግባራዊ ስለሆነ ሀብረተሰባችን ፈሩን እንዲያጣ ሆኗል። ባለፉት አስራስምንት ዓመታት ጥቂቶች ሲደልቡ፣ ከዘጠና በመቶ በላይ የሚሆን ህዝባችን ወደ ድህነት ዓለም ተገፍትሮ ግራ ተጋብቶ እንዲኖር ተደርጓል። የሁብት በጥቂት ሰዎች እጅ መከማቸት፣ የከተማዎች ካለ ዕቅድ መሰራት፣ የአካባቢ መቆሸሽና የውሃ መመረዝ፣ ዶላር ለመቃረም ሲባል መሪዎችን ለውጭ ከበርቴዎች መሸጥና አዲስ ዐይነት የሀብረተሰብ ኃይል መፍጠር የዚህ የተወላገደ የገበያ ኢኮኖሚ ዐይነተኛ ገጽታ ሆነዋል። አገራችን ዛሬ በቀጥታ ወደ እጅ አዙር የቅኝ አገዛዝ ስር ወድቃለች ብሎ አፍን ሞልቶ መናገር ይቻላል።

ሰሞኑን በድህረ-ገጾች ላይ የኢትዮጵያን ኢኮኖሚ ዕድገት አስመልክቶ ጥያቄዎች እየተነሱና እያከራከሩ ነው። የጥያቄውን አነሳሰም ሆነ አስተያየት ለተመለከተ በኛ በኩል አሁንም ቢሆን የኢኮኖሚ ዕድገትን በሚመለከት የተዛባ አመለካከት እንዳለ መረዳት ይቻላል። ይህ የኛ የኢትዮጵያውያኖች ችግር ብቻ አይደለም። ሌሎች የሶስተኛው ዓለም አገሮችም ያለባቸው ችግር ነው። እስከሚውቀው ድረስ ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት የተጻፉት የዩኒቨርሲቲ መማሪያ መጽሀፎች በሙሉ ከኒዎ-ሊበራል አንጻር ነው። ሌሎች ይህንን የሚቃወሙና ስለ ሰፊው ህዝብ ተሳትፎ አስፈላጊነትና ስለ መሰረታዊ ነገሮች(Basic Needs) መሟላት የሚያትቱ ግሩም ግሩም መጽሀፎች ታትመው በየመጽሀፍት ቤቱ አሉ። ይሁንና አብዛኛዎች የሶስተኛው ዓለም አገሮች መንግስታት፣ በተለይም ደግሞ የአፍሪቃ መንግስታት የእነ ዓለም ባንክንና የዓለም አቀፍ የገንዘብ ድርጅትን(IMF) ምክር በመቀበልና ተግባራዊ በማድረግ በችግር ላይ ችግር በመፍጠር ሊወጡ የማይችሉት ማጥ ውስጥ ገብተው እዚያው በዚያ ሲንደፋደፋ ይታያል። መንግስታት ይህን ዐይነቱን አገር አፍራሽና ሀብረተሰብአዊ ሀብት ሊፈጥር የማይችል የኢኮኖሚ ፖሊሲ ለምን በየጊዜው ይቀበላሉ ? ማንስ ያስገድዳቸዋል ?

በእኔ ዕምነት፣ 1ኛ) አብዛኛዎቹ የአፍሪቃ መንግስታትና ኤሊቶች ሀብረተሰብአዊና የታሪክ ኃላፊነት አይሰማቸውም። 2ኛ) ከየሀብረተሰቡ ጋር የተቆላለፉ ምሁራዊ እንቅስቃሴዎች በፍጹም የሉም። ምሁሩና ሰፊው ህዝብ በሁለት በተለያየ ዓለም ውስጥ ነው የሚኖሩት። እንደ አፍሪቃዊ ከተማረ በኋላ በህዝቡ ትከሻ ላይ ቅጥጥ ማለት ይፈልጋል። ስለሆነም በሌሎች የአፍሪቃ የአገሮችም ሆነ በአገራችንም ውስጥ ሁለት ክስተቶች እየታዩ ነው። በአንድ በኩል የኤሊት ዘረኝነት፣ በሌላ አነጋገር ህዝቡን መናቅና ለህዝቡ ደንታ አለማሳየት፣ በሌላ ወገን ደግሞ ለአውሮፓና ለአሜሪካ ኤሊቶች ተገዢ መሆን። በዚህም ምክንያት የተትረፈረፈ ሀብት እያለና ይህንንም ባለው ቴክኖሎጂ መጠቀም ሲቻል ማንም እየመጣ እንዲዘርፈው ይደረጋል። ከሴራሊዮን አስከ ላይቤሪያ፣ ከናይጄሪያን አስከ ኮንጎ

እንዲሁም ኢትዮጵያን ጨምሮ ያለው ችግር የየመንግስታቱ የአውሮፓና የአሜሪካ አሸከር መሆን ነው። በዚህም ምክንያት በአፍሪቃ ውስጥ ስለኢኮኖሚ ዕድገት ሳይሆን ማውራት የሚቻለው ስለሁብት ዘረፋ ነው።

እኛ ኢትዮጵያውያን ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ከማውራታችን በፊት ስለሰው ልጅ ምንነትና ሚና መመርመርና መወያየት ያለብን ይመስለኛል። ሰው ወይም የሰው ልጅ የሚለው ጽንሰ-ሃሳብ በጭንቅለታችን ውስጥ አስካለተቀረጸ ድረስ ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት በፍጹም ማውራት አንችልም። በኛ አገር ያለው መናናቅና ዘረኝነት መረን የለቀቀ ነው። በዚያ ላይ ስለሰው ያለን ትርጉም የተዛባ ነው። አንድ አገር ካለሰው የሚያደግ የሚመስለን ጥቂቶች አይደለንም። አዳም ሰሚዝም ሆነ ማርክስ እንዲሁም ደግሞ ከነሱ የቀደሙ የኢኮኖሚና የፍልስፍና ምሁራን ዋናው ሀብት ፈጣሪ ስራ እንደ ሆነ ነው የሚያስተምሩት። Only human labour can create value የሰው ጉልበትና የተፈጥሮ ሀብት አንድ ላይ ሆነው ሀብረተሰብአዊ ሀብትን(National Wealth) ይፈጥራሉ። ይህ የፖለቲካ ኢኮኖሚ መሰረተ-ሃሳብ ነው። በእኛ አገርና በሌሎችም አፍሪቃ አገሮች መንግስታት መሀከል ያለው ችግር ይህንን የፖለቲካ ኢኮኖሚክስ ህግ ለመረዳት ያለመቻል ነው። የፖለቲካ ኢኮኖሚክስን ህግ አስካልተረዳን ድረስ ደግሞ የውጭ ኃይሎች አየመጡ እንደፈለጉ ያሸከረክሩናል።

ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት በምናወራበት ጊዜ የኢኮኖሚ ዕድገትን እንደ ዐላማ አድርገን መውሰድ የለብንም። ማንኛውም ሀብረተሰብ ለኢኮኖሚ ዕድገት ብሎ አይደለም የሚኖረው። ለመኖር ሲል ግን ማንኛውም ሀብረተሰብ በኢኮኖሚና በማንኛውም እንቅስቃሴ ውስጥ መሳተፍ አለበት። ስራ የሰውን ምንነት መግለጫ እንደመሆኑ መጠን ፣ የሰው ልጅ ስራ ብቻ ነው በዚህ ግለሰብ ላይ ሊኖር የሚችለው። ስለዚህም በሳይንስ የተደገፈ የኢኮኖሚ ዕድገት አንድን ሀብረተሰብ እንደ ሀብረተሰብ እንዲኖርና ታሪክ ሰርቶ ለሚቀጥለው ትውልድ እንዲተላለፍ ማድረግ መሰረታዊ መመሪያ መሆን አለበት። ስለዚህም የኢኮኖሚ ዕድገት ከሌሎች መሰረታዊ ጉዳዮች ተነጥሎ በፍጹም ሊታይ የሚችል አይደለም። አንድ ቦታ ላይ እንዳልኩት ፣ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴና ዕድገት በቦታ የሚወሰን ነው። የቦታን አደረጃጀት ይፈልጋል። በሌላ አነጋገር ፣ ከላከተማ ዕድገት ፣ ከአገራችን የአየር ጠባይ ጋር ሊሄድ የሚችል የቤት አሰራርና የገበያ አዳራሽ ሳይኖር ስለ ገበያ ኢኮኖሚም ሆነ ስለ ኢኮኖሚ ዕድገት ማውራት አይቻልም። ዛሬ በአገራችንና በሌሎች የአፍሪቃ አገሮች የሚታየው የተዘበራረቀና ዕቅድ የሌለው የህንጻ አሰራር ረጋ ላለ የገበያ ኢኮኖሚ ዕድገት የሚያመች አይደለም። ከተፈጥሮ ህግ ፣ በተለይም ደግሞ ከዩኑሽርስ አንጻር የተነደፈ አይደለም። ለጥቂቶች መፈንጨ ተብሎ የሚሰራ የህንጻ ስራ ነው የሚካሄደው።

ስለዚህ ወደ ፊት በሰፊው በዚህና በሌሎች መሰረታዊ ነገሮች ላይ ብንወያይ አማራጭ መፍትሄ ማቅረብ እንችላለን። ከአንዳንድ ድህረ-ገጾች እንደምመለከተው ብዙ ወርቅ ወርቅ አስታሳሰብና ሰፊ አድማስ ያላቸው ኢትዮጵያውያን እንዳሉ መገንዘብ ይቻላል። እነዚህ የምሁር ኃይሎች ከፖለቲካ ስልጣን ባሻገር ምሁራዊ ኃይል ወደ መሆን ማምራት አለባቸው። በጥቃቅን ነገሮች መወጠር የለባቸውም። ጊዜው ትንሽ ረዘም ቢልም ቆንጆ ኢትዮጵያን የመመስረቱና የመገንባቱ ጉዳይ የማይቀር ነው። ስለዚህ ወደዚያ ለማምራት ጠንክረንና ተባብረን መሰራት አለብን።

ፈቃዱ በቀለ

ማሳሰቢያ: ለውይይት እንዲያመቸን ምናልባት እነዚህን መጽሀፍቶች ለማታወቅ ብትመለከቷቸው ጥሩ ይመስለኛል።

Brett, E.A; International Money and Capitalist Crisis: The Anatomy of Global Disintegration, London 1983
Bowler J.Peter; The Environmental Science, London &New York, 1992
Cowley, Catherine; The Value of Money: Ethics and the World of Finance, London & New York 2006
Meštrović Stjepan; The Barbarian Temprament: Toward a Postmodern Critical Theory, London, 1993
Seung, T.K; Plato Rediscovered: Human Value and Social Order, London 1996